

Κώστας Ακρίβος, *Ανδρομάχη, Μεταίχμιο, Αθήνα 2022, 144 σελ.*

«Σημάδια ανεξίτηλα στην ψυχή και στο κορμί»¹

Από τη ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Γιατί ο Κώστας Ακρίβος επιλέγει την Ανδρομάχη ως ηρωίδα του νέου βιβλίου του; Την επέλεξε ως μια γυναίκα που έζησε στα άκρα της αντοχής και, μέσα από τον λινariού τα πάθη, ισορρόπησε στο μεταίχμιο «της θείας και της ανθρώπινης δικαιοσύνης». Την επέλεξε για τη συγκλονιστική και σπαρακτική ζωή της. Και γιατί νίκησε.

Δεν είναι η πρώτη φορά που γράφω για βιβλίο του Κώστα Ακρίβου, ενός συγγραφέα που μαγνητίζει. Η καλοδουλεμένη γλώσσα, ο ερευνητικός μόχθος στη συγκέντρωση και την επεξεργασία του υλικού του, το χτίσιμο βήμα βήμα της προσωπικότητας και του χαρακτήρα των ηρώων του, η ενδιαφέρουσα πλοκή, η ψυχολογική εμβάθυνση, η παρατηρητικότητα, η υποταγή στο παιχνίδι των ισορροπιών και της αποστασιοποίησης, οι βιοσοφικές απόψεις που εκθέτει είναι μερικά μόνον από τα διακριτά στοιχεία της γραφής του. Έχω παρακολουθήσει την πορεία του από την αρχή και κάθε φορά νιώθω την ίδια αναγνωστική απόλαυση. Δεν είναι η πρώτη φορά επίσης που ο συγγραφέας στρέφεται στα ομηρικά έπη. Να θυμίσω τη συλλογή διηγημάτων *Τελευταία νέα από την Ιθάκη*.

Η καινούργια νουβέλα του Κώστα Ακρίβου είναι «λογοτεχνία δεύτερου βαθμού», όπως ονομάζονται, κατά τον Ζενέτ, τα έργα που προέρχονται από παλαιότερα διά του μετασχηματισμού ή της μίμησης. Στηρίζεται σε προϋπάρχον κείμενο, αλλά καταφεύγει και σε διάφορες αλχημείες, για να πει τα δικά της. Οι μύθοι, εξάλλου, όπως έλεγε ο Γκαίτε, είναι οι μόνιμες σχέσεις της ζωής. Κι ακόμη μία εκδοχή του Walter Burkert: «Ο «μύθος» περιβάλλεται από μια νοσταλγική αλω, που υπαινίσσεται μια φορτισμένη σε σημασία πραγματικότητα κρυμμένη ή χαμένη στα βάθη του παρελθόντος ή της ψυχής, η οποία μπορεί να ανασυσταθεί ως αντίδοτο σε ένα παρόν που φαίνεται να είναι μαζί λογικό και συγκεχυμένο»².

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Από το εξώφυλλο και τον τίτλο ακόμη του πρόσφατου βιβλίου του του Κώστα Ακρίβου μας

Frederic Leighton

Frederic Leighton, *Η Ανδρομάχη στην αιχμαλωσία* (περ. 1886), λάδι σε καμβά. Η ιστορία της Ανδρομάχης που, μετά την Άλωση της Τροίας, τη βίασε και την απήγαγε ο γιος του Αχιλλέα, Νεοπτόλεμος, ο οποίος την πήρε μαζί του στη Θεσσαλική Φθία, την εγκατέστησε στο παλάτι και έκανε μαζί της παιδιά, έχει εμπνεύσει πολλές αναπαραστατικές τέχνες – και βέβαια τη ζωγραφική.

σταματά το εξόφθαλμο ω (ωμέγα) στο όνομα της Ανδρομάχης. Όλοι ξέρουμε καλά ότι γράφεται με ο (όμικρον). Από την άλλη, αυτή η γραφή μάς προϊδεάζει για δεύτερη ανάγνωση Ανδρώ(ν) μάχη; ή μαχήτρια απέναντι στους άνδρες; Τη δεύτερη εκδοχή επιβεβαιώνει το οπισθόφυλλο. Διαβάζουμε:

Ίσως να μην υπήρχε πιο επιτυχημένο όνομα απ' αυτό που της έδωσαν: Ανδρομάχη. Μόνο που έγινε ένα λάθος: Ανδρωμάχη θα 'ταν το πιο σωστό. Γιατί δεν ήταν ένας ο άνδρας εκείνος με τον οποίο έδωσε τις μάχες της αλλά πολλοί. Άνδρες που τη λάτρεψαν και άλλοι που την κηλίδωσαν, αφήνοντας ανεξίτηλα στο κορμί και στην ψυχή της τα σημάδια τους.

Η Ανδρομάχη ήταν κόρη του Ηετίωνα, βασιλιά της Θήβης στην Κιλικία, σύζυγος του Έκτορα, τον οποίο λάτρευε κι από τον οποίο απέκτησε ένα παιδί, τον Σκαμάνδριο ή Αστυάνακτα. Ιδιαίτερα μνημονεύονται πάντα από τους μελετητές ο διάλογος Έκτορος-Ανδρομάχης: Ιλ. Ζ'395-493³, και οι δύο θρήνοι της Ανδρομάχης (Ιλ.

Χ'477-514) και (Ιλ. Ω'725-745) του έπους. Υπάρχει επίσης ομώνυμη τραγωδία του Ευριπίδη. Η Ανδρομάχη όμως κρατάει έναν από τους κύριους ρόλους και στις *Τρωάδες* του ίδιου τραγικού ποιητή. Η εμβληματική μορφή της Ανδρομάχης, της ευαίσθητης και ευγενικής γυναίκας που ξέριε να υπομένει καρτερικά τα χτυπήματα της μοίρας, αποτελεί δίπτυχο σύμβολο της πολύ αφοσιωμένης συζύγου και της ιδιαιτέρως στοργικής μητέρας.

Μετά την Άλωση της Τροίας, την Ανδρομάχη φέρνει σταδικώς στη Θεσσαλική Φθία (αφού πριν είχε σκοτώσει τον Αστυάνακτα και είχε βιάσει την ίδια) ο γιος του Αχιλλέα Νεοπτόλεμος και την εγκαθιστά στο παλάτι μαζί με τη νόμιμη σύζυγο Ερμιόνη, κόρη του Μενέλαου και της Ελένης. Αυτά, σε γενικές γραμμές, μας λένε οι φιλολογικές πληροφορίες.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ, ΖΩΝΤΑΝΟ ΠΕΝΘΟΣ

Ας δούμε όμως γιατί ο Ακρίβος γυρίζει στην Ανδρομάχη και τι θέλει να πετύχει με το καινούργιο του πείραμα. Γιατί να αφηγηθεί κανείς ξανά σκηνές και στιγμές από την Ιλιάδα; Δείχνει τη διαχρονική

αξία του έπους; Δηλώνει την, με σύγχρονη γλώσσα, αναδιήγηση των όσων συνέβησαν; Προδίδει εμμονή του σύγχρονου συγγραφέα; Θέλει ακόμη να εντοπίσει ομηρικά μικροθέματα ή μεγαθέματα, κατά τον όρο που μας έμαθε ο Δημήτρης Μαρωνίτης, και να βγάλει αξίες ζωής; Θέλει να δώσει μια συμπυκνωμένη φιλοσοφική θεώρηση της ανθρώπινης μοίρας;

Ξαναγυρίζει λοιπόν στην Ανδρομάχη, γιατί είναι μια ενδιαφέρουσα τραγική προσωπικότητα για όλα τα στοιχεία που αναφέραμε πριν – «Μια γυναίκα ζωντανό πένθος ήμουν, τίποτε άλλο», θα πει η ίδια. Είναι μια γυναίκα που έζησε διπλή αντιφατική ζωή. Πρώτα ως κόρη βασιλιά και μετά ως βασίλισσα, παντρεύτηκε έναν άνδρα που αγαπούσε και θαύμαζε κι έγινε ευτυχισμένη μητέρα. Μετά την άλωση της Τροίας, όμως, με νεκρούς τους αγαπημένους της, γνώρισε στη Φθία τον απόλυτο πόνο και εξευτελισμό, παύοντας να ορίζει τη μοίρα της, έρμαιο στα χέρια του Νεοπτόλεμου από τον οποίο απέκτησε τρία ακόμη παιδιά, τον Μολοσσό, τον Πέργαμο και τον Πίελο, κατά τον Πανσανία. Η μοίρα της επεφύλαξε ένα ακόμη ελλειμματικό και βραχύβιο τέκνο, τον Κεστρίνο, παιδί του Έλενου, του γνωστού μάντη, αδελφού του Έκτορα, του τρίτου άνδρα που ξάπλωσε μαζί της.

Θέματα που θίγονται στην αναδιήγηση του Ακρίβου:

1. Η σχέση θεών και ανθρώπων. Τη ζωή καθορίζουν κατά τις ορέξεις τους οι θεοί. Οι ήρωες όμως συχνά έχουν πολλές επιφυλάξεις για τις προθέσεις τους. «Την ομορφιά οι θεοί τη θέλουν μακριά από τους ανθρώπους. Στη φύση, στα ζώα, στα επουράνια, και αλλού «Υπομονή... Τι άνοστη λέξη κέρασαν οι θεοί τους ανθρώ-

πους για να μετριάζεται η συμφορά τους» ή «Πλάνες των θεών. Σε ξεγελούν εκεί και όταν δεν πρέπει» ή «Ξέρουν να γλεντούν τους θνητούς με απαίσια παιχνίδια οι Ολύμπιοι». «Μου άξιζε μια τέτοια τύχη; Μονάχα οι θεοί έχουν την απάντηση. Αυτοί φέρνουν στους θνητούς τα καλύτερα, αυτοί και τις πιο μεγάλες πίκρες», λέει η Ανδρομάχη. Κι ο Πρίαμος: «Γιατί τέτοια είναι η ζωή των ανθρώπων, πίκρες γεμάτη. Δυο πιθάρια βρίσκονται στην πόρτα του Δία. Το ένα χαρές και ευτυχία γεμάτο, το μεγαλύτερο δάκρυα και συμφορές».

2. Κανόνες ζωής και κανόνες ηθικής στάσης, με την ευρύτερη έννοια: «Η μόνη ιδιότητα που ξέρει να εκτιμάει (ο Πρίαμος) είναι αυτή του ανθρώπου».

Συνεχίζω με απλή απαρίθμηση των θεμάτων που διατρέχουν τις σελίδες του βιβλίου:

1. Πεπρωμένο και ελεύθερη βούληση.
2. Λειτουργία της μνήμης στη ζωή. Παρελθόν, παρόν και μέλλον «Το παρελθόν δεν είχε την παραμικρή πιθανότητα να γίνει μέλλον». Το δε μέλλον, στο βαθμό

που μπορεί ο άνθρωπος, είναι στα χέρια του. «Μη με φοβάσαι, να μη φοβάσαι. Η Τύχη και η Τόλμη να είναι οι δικοί σου θεοί, οι μόνοι θεοί στη ζωή σου, μικρέ δεύτερε Αστυνάκτα. Καινούργια μου ψυχή» κλείνει το βιβλίο η Ανδρομάχη.

3. Διχασμός προσωπικότητας, που προκαλούν συνθήκες εσωτερικές και εξωτερικές.
4. Εναλλαγή συναισθημάτων: Ντροπή και φόβος. Αισχύνη και αηδία. Βία και αντοχή. Υπομονή. Ενοχικότητα. Αυτολύπηση. Θρήνος. Αισιοδοξία (αρχίζει με θρήνο και τελειώνει με Τύχη και Τόλμη, ύστερα από απεγνωσμένες σκέψεις αυτοχειρίας).
5. Ταξικές διαφορές και ομοιότητες (τσακώνονται οι βασιλιάδες σαν γυνακούλες της γειτονιάς, Πηλέας – Μενέλαος, Ανδρομάχη – Μενέλαος, Ερμιόνη).
6. Κριτική Δαναών και Τρώων.
7. Έθιμα ταφής.

Εξαρχής ο Ακρίβος δίνει τις συντεταγμένες του: Μετά τον τίτλο (στον οποίο αναφερθήκαμε ήδη, ενισχυμένον με το οπισθοφύλλο) έχουμε την αφιέρωση «Για την Εύη Κουτρομπάκη που νίκησε» [είναι

γνωστή η αντισυμβατική ζωή και γραφή της Κουτρομπάκη, σε σχέση με την έμφυλη ταυτότητα]. Ύστερα ακολουθεί το μότο από τον Μάνουελ Βίλας (Ορόδεσα, μτφρ. Αχιλλέας Κυριακίδης, Ίκαρος). Αποσπώ λίγες γραμμές: «οι νεκροί είναι η ανεπιείκεια του παρελθόντος που εισβάλλει στο παρόν μέσα από ένα ουρλιαχτό αγάπης», αυτό ακριβώς θα συμβεί με την Ανδρομάχη. Και στην πρώτη ακόμη παράγραφο διαβάζουμε:

Δεν υπάρχει, λέω, τίποτα πιο σκληρό και άδικο από το να πρέπει να αγαπάς κάποιον που κανονικά θα έπρεπε να μισείς με όλη σου την ψυχή. Να ανοίγεις την αγκαλιά και να χαρίζεις το φιλί σ' έναν άνθρωπο που, αν τα πράγματα γίνονταν σωστά από τους θεούς, θα ταίριαζε μονάχα η απέχθεια και η περιφρόνηση. Το μίσος,

Εν κατακλείδι, ο Κώστας Ακρίβος επέλεξε την Ανδρομάχη στο καινούργιο του βιβλίο ως μία γυναίκα που έζησε στα άκρα της αντοχής και, μέσα από του λιναριού τα πάθη, ισορρόπησε στο μεταίχμιο «της θείας και της ανθρώπινης δι-

καισούνης». Την επέλεξε για τη συγκλονιστική και σπαρακτική ζωή της και γιατί νίκησε. Η πρωτοπόρωση αφήγηση της Ανδρομάχης δίνει στον συγγραφέα το ρόλο του ικανότατου σκηνοθέτη, ο οποίος, πατώντας στο παρόν, μιλά για το παρελθόν, με το βλέμμα στο μέλλον. ■

1. Κείμενο που διαβάστηκε στην παρουσίαση του βιβλίου *Ανδρομάχη*, στο βιβλιοπωλείο Ιανός, 21/11/2022.

2. Walter Burkert, *Ελληνική Μυθολογία και Τελετουργία. Δομή και Ιστορία*, μετάφραση: Ηλέκτρα Ανδρεάδη, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1993.

3. Έκανε ακόμη με τον Νεοπτόλεμο κι άλλα παιδιά. Αναφέρονται: ο Μολοσσός, ο Μεγαπένθης, ο Πύρρος, ο Αιακίδης, η Τρώαδα, ο Πρόξενος, ο Αμφιάλος. Μετά το θάνατο του Νεοπτόλεμου παντρεύτηκε τον Έλενο και, κατά τον Πausanias, απέκτησε τον Κεστρίνο. Ο Pausanias λέει ακόμη ότι παιδιά του Νεοπτόλεμου ήταν μόνο ο Μολοσσός (ίδρυσε το Βασίλειο της Ηπείρου), ο Πίελος και ο Πέργαμος, που πήγε στην Ασία και η Ανδρομάχη τον ακολούθησε.